

Posudek diplomové práce Ilony Poňavičové *K slovanskému základu -prav- ve vyjadřování morálních kategorií správnosti, spravedlnosti a práva (ve světle kognitivní lingvistiky)*

Název práce I. Poňavičové slibuje kognitivistický průzkum metaforických pojmenování v zajímavé oblasti morálních kategorií správnosti, spravedlnosti, pravdy, práva apod. Názvu práce odpovídá hlavně první část, v níž diplomantka porovnává pojmenování odvozená od kořene *prav-* v současné češtině, srbštině a ruštině, tedy reprezentantech tradičních 3 větví slov. jazyků. Ve druhé části se autorka zabývá konceptualizací významů zmíněných morálních kategorií v rámci představového schématu *rovný/přímý – křivý/ohnutý*. Tato rozsáhlá pasáž je v podstatě tlumočením anglicky psaných prací A. Cienkého. Následuje sonda do některých exotických jazyků, která má demonstrovat konceptuální a formální provázanost pojmů správnosti, spravedlnosti, pravdy a práva i ve vzdálených kulturách, ať už jsou nebo nejsou spojeny s pojmenováními rovnosti/přímosti. V další části se zkoumá etymologické pozadí slov. výrazů spojených s vyjadřováním rovnosti a křivosti. Na základě vlastní interpretace této analýzy a s odkazem na práce portugalsko-amerického neurobiologa Damasia pak diplomantka dochází k závěru, že koncept rovnosti/přímosti v přenesených významech asi není odvozen od naší zkušenosti s neživými předměty (nejkratší spojnice mezi dvěma body), ale vychází z tělesně vyjadřovaných aspektů sociálního chování (přímé držení těla apod.). I když se s tímto závěrem neztotožňuji, lze mu přiznat zajímavost a do jisté míry i argumentační podloženost. Na cestě k němu však v práci najdeme i dost koncepčních, stylistických a formálních prohřešků.

Už rozdílné formulace v názvu práce a v úvodu čtenáře uvedou v nejistotu, zda půjde primárně o přístup sémaziologický (tedy zjišťování významů, které slov. kořen *prav-* vyjadřuje) či onomaziologický (zjišťování, jakou formou jsou vyjádřeny pojmy *spravedlnost, právo* atd.). V dalším průběhu se ukáže, že navzdory poněkud zavádějícímu názvu jde skutečně o přístup onomaziologický, bohužel v průběhu celé práce se objevuje matení termínů *pojmem a slovo/výraz* (nejvýrazněji na str. 53-56).

Určitá povrchnost etymologických výkladů se dá v kognitivistické práci odpustit (např. chybné zápisy kořenů **leught-*, **prem-*, **hil*), chceme-li z nich však vyvozovat dalekosáhlejší závěry, hodilo by se pracovat nejen s českými etymologickými slovníky (a Skokovým srbochorvatským), ale především s moderními a podrobnými etymologickými kompendii, jako je brněnský etymologický slovník staroslověnštiny či moskevský *Etimologičeskij slovar' slavjanskich jazykov*. Za velmi problematičké považuji vyvozování závěrů o ukotvenosti některých daných abstraktních pojmů bez souvislosti s fyzikální přímostí

– křivostí v indoevropštině pouze na základě etymologizace psl. výrazů. Pro tyto vývody nevidím v práci žádné relevantní důkazy. Stejně tak nerozumím odkazu na sanskrt na s. 43 bez uvedeného příkladu.

Ve druhé části se zřejmě nedopatřením dvakrát (s. 27, 33) rozebírá metafora *pravda je rovná/ přímá*. Poněkud neobratně převedená se mi zdá metafora *záhuba zakřivuje* (snad lépe *ohýbá, křiví*). Na s. 61 pod položkou 16 má být evidentně místo *krutý zlý*.

Práci škodí formulační nejasnosti a neobratnosti – např. několikrát se opakující formulace *etymologické souvislosti s odpovídajícím tvarovým významem 'křivý' (29-34),... principů, z nichž jeden z druhého vyrůstá* (s. 63); *autor nachází rozhodující kritérium zakládající tuto koherenci v možnostech, které...* (má být zřejmě *faktor, činitel*) (s. 20). V práci jsou i některé pravopisné chyby, např. *skřížené* (s. 52), interpunkce v souvětích (s. 4, 25, 36). Za velmi nepraktické považuji uvádění odkazů na literaturu, ale i citací významů v poznámkách pod čarou – na 68 stranách textu tak je 300 poznámek pod čarou, což na některých místech zcela paralyzuje souvislé čtení práce.

DP I. Poňavičové považuji za zajímavou i poměrně náročnou, koncepčně a stylisticky však nepřiliš zvládnutou. K obhajobě ji doporučuji.

Hodnocení: *dobře*

PhDr. Jiří Rejzek, Ph.D.